

Фінансується
Європейським Союзом

Б+ОРО
гендерних стратегій
і бюджетування

БЮДЖЕТНИЙ КАЛЕНДАР ДЛЯ ОМС

з урахуванням

гендерних аспектів

БЮДЖЕТНИЙ КАЛЕНДАР ДЛЯ ОМС

з урахуванням

гендерних аспектів

Київ-2025

ВСТУП

Сучасний бюджетний процес на місцевому рівні потребує не лише чіткого дотримання нормативно визначених процедур і термінів, але й врахування принципів рівності, інклюзії та недискримінації. З огляду на актуальність впровадження гендерно орієнтованого підходу в бюджетуванні, був розроблений Бюджетний календар для ОМС з урахуванням гендерних аспектів.

Бюджетний календар допоможе фінансовим органам сільських, селищних, міських рад ефективно організувати свою діяльність, планувати заходи в межах усіх стадіях бюджетного процесу, а також інтегрувати гендерні аспекти.

Бюджетний календар розроблений на основі норм чинного законодавства.

Бюджетний календар для ОМС містить таку інформацію:

- стадії бюджетного процесу та місце гендерного підходу на кожній з них;
- ключові заходи бюджетного процесу з урахуванням гендерних аспектів та строки їх реалізації для належної організації місцевого бюджетування відповідно до вимог законодавства.

Цей Бюджетний календар став можливим завдяки підтримці Європейського Союзу в рамках проекту «Мережа гендерних аналітичних центрів: посилення спроможності задля розробки передових політик, оцінки впливу, стратегічної адвокації та сфокусованих комунікацій щодо політик», що впроваджується Українським Жіночим Фондом. Відповідальність за зміст інформації несе Громадська організація «Бюро гендерних стратегій та бюджетування». Інформація, що представлена у виданні, не завжди відображає погляди ЄС і УЖФ».

За загальної редакції Наталії Рябушенко, Наталії Свідерської, Юлії Малько, Ольги Чернюк.

БЮДЖЕТНИЙ ПРОЦЕС З УРАХУВАННЯМ ГЕНДЕРНИХ АСПЕКТІВ

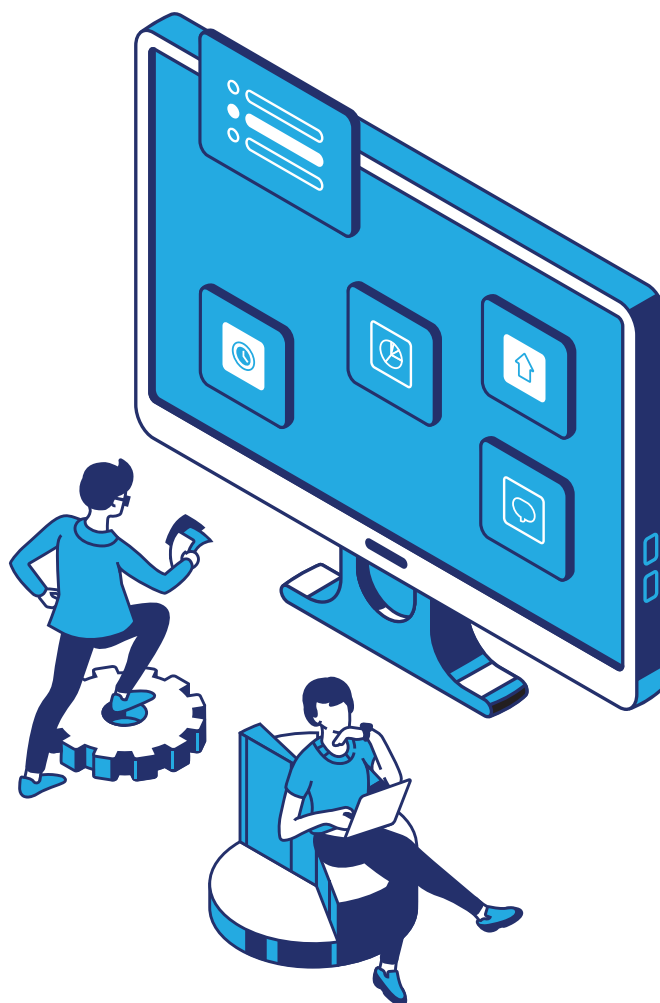
Бюджетний період відповідно до ст. 3 Бюджетного кодексу України для всіх бюджетів, що складають бюджетну систему України, становить 1 календарний рік. Він починається 1 січня і закінчується 31 грудня кожного року.

Бюджетний процес – регламентований бюджетним законодавством процес складання, розгляду, затвердження, виконання бюджетів, звітування про їх виконання, а також контролю за дотриманням бюджетного законодавства ([стаття 2 БКУ](#)).

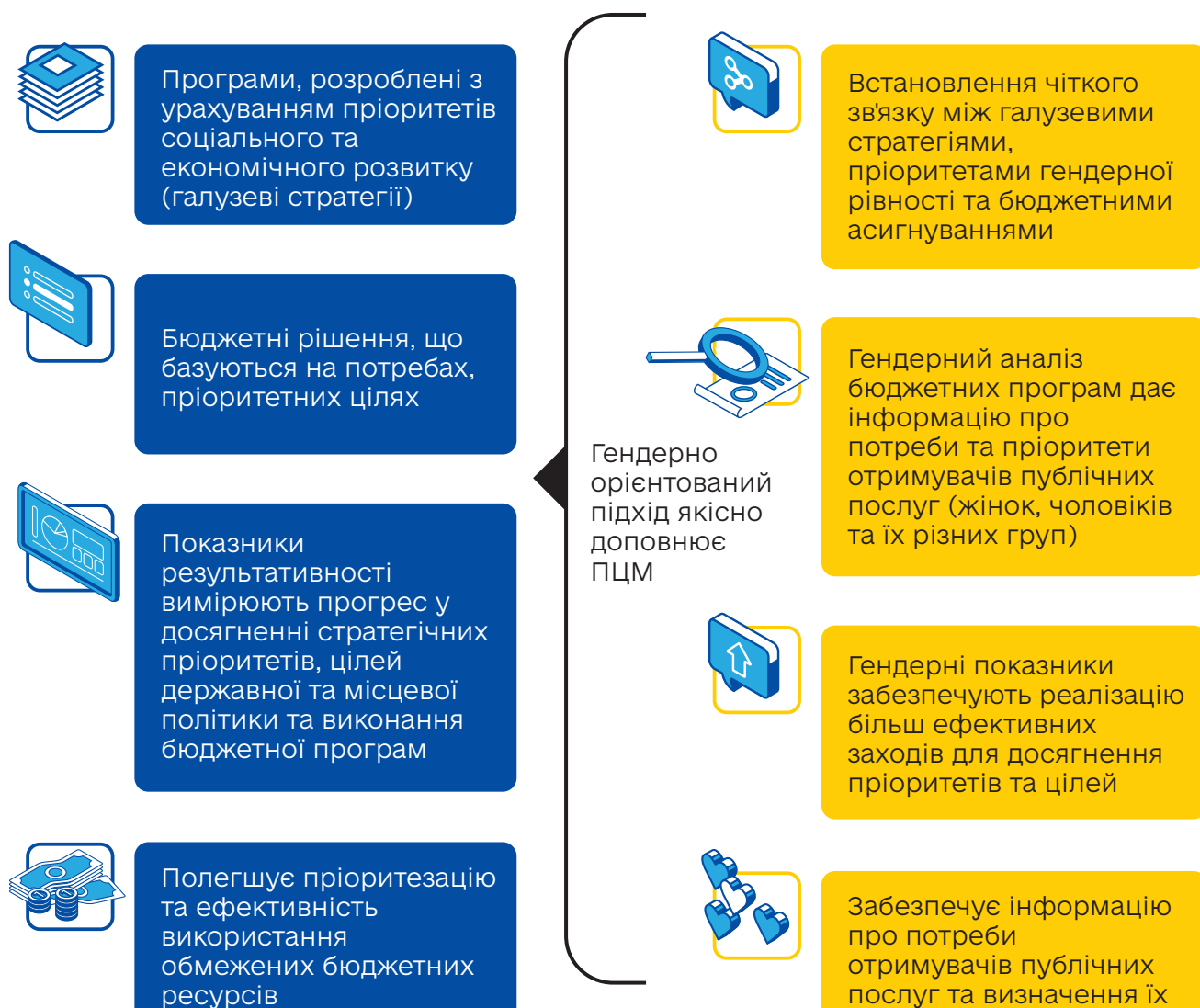
Програмно-цільовий метод у бюджетному процесі - метод управління бюджетними коштами для досягнення конкретних результатів за рахунок коштів бюджету із застосуванням гендерно орієнтованого підходу та здійснення оцінки ефективності використання бюджетних коштів на всіх стадіях бюджетного процесу ([стаття 2 БКУ](#)).

Програмно-цільовий метод у бюджетному процесі передбачає застосування гендерно орієнтованого підходу, в рамках якого головні розпорядники бюджетних коштів та інші учасники бюджетного процесу враховують гендерні аспекти у процесі планування, виконання та звітування про виконання бюджетних програм ([стаття 20 п.10 БКУ](#)).

Використання гендерно орієнтованого підходу сприяє розширенню можливостей програмно-цільового методу в бюджетному процесі.

ПРОГРАМНО-ЦІЛЬОВИЙ МЕТОД У БЮДЖЕТНОМУ ПРОЦЕСІ З УРАХУВАННЯМ ГЕНДЕРНИХ АСПЕКТІВ

Наказом Міністерства фінансів України “Про затвердження Методичних рекомендацій щодо впровадження та застосування гендерно орієнтованого підходу в бюджетному процесі” передбачена така послідовність застосування гендерного підходу в бюджетному процесі:

Більш детально про використання наказу на місцевому рівні можна ознайомитися за посиланням <https://genderburo.info/wp-content/uploads/2021/02/gender-responsive-budgeting-on-a-local-level-ukraine.pdf>.

Застосування гендерно орієнтованого підходу насамперед сприяє:

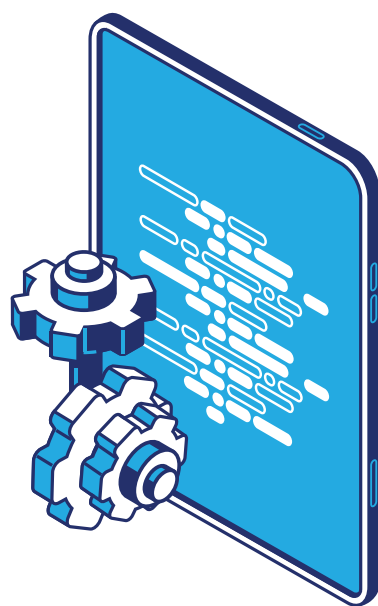
- покращенню якості життя в усіх сферах суспільства;
- забезпечує зменшення соціальної та економічної нерівності, яка виникає внаслідок різного становища жінок і чоловіків та створення рівних можливостей для всіх;
- забезпечує справедливий, ефективний і відповідальний розподіл бюджетних ресурсів;
- підвищує результативність політик і програм, орієнтуючи їх на реальні потреби людей;
- робить витрати більш адресними;
- сприяє відкритості та підзвітності організацій, комунальних закладів, установ;
- сприяє досягненню гендерної рівності та відповідає дорожній карті інтеграції України в ЄС та ін.

СТАДІЇ БЮДЖЕТНОГО ПРОЦЕСУ НА МІСЦЕВОМУ РІВНІ

У рамках кожної стадії реалізуються конкретні завдання та заходи, пов'язані зі складанням, ухваленням, виконанням бюджету та оцінкою ефективності використаних ресурсів.

Виконавчим органом місцевої ради готується та затверджується Бюджетний регламент, метою якого є впорядкування процедур на кожній стадії бюджетного процесу для забезпечення завдань і функцій, що здійснюються місцевою радою, її виконавчими органами та структурними підрозділами протягом бюджетного періоду, залучення громадськості до обговорення рішень, які стосуються бюджету громади, а також регламентації взаємовідносин між різними учасниками бюджетного процесу. Доцільним є врахування гендерного підходу в документі для унормування та узгодженості дій учасників бюджетного процесу щодо досягнення цілей гендерної рівності.

1. Складання та розгляд Бюджетної декларації / прогнозу місцевого бюджету і прийняття рішення щодо них

Прогноз місцевого бюджету є інструментом середньострокового бюджетного планування, що забезпечує передбачуваність і послідовність бюджетної політики на рівні громади. Він встановлює зв'язок між бюджетними ресурсами та цілями стратегічних документів на середньострокову перспективу.

Основною метою такого планування є раціональне управління бюджетними коштами з метою покращення якості публічних послуг.

Ця стадія включає формування показників місцевого бюджету на середньостроковий період, які є основою для складання проєкту місцевого бюджету.

Алгоритм дій в межах бюджетного процесу

Врахування гендерного підходу

Червень

Місцеві фінансові органи розробляють і доводять до головних розпорядників бюджетних коштів:

- 1)** інструкції з підготовки пропозицій до прогнозу місцевого бюджету;
- 2)** орієнтовні граничні показники видатків місцевого бюджету на середньостроковий період.

Врахування результатів гендерного аналізу бюджетних програм попереднього періоду (якщо проводився в попередньому році), що передує плановому, з метою визначення рівня забезпечення потреб та задоволення інтересів жінок і чоловіків та/або їх груп у процесі реалізації бюджетної програми, а також виявлення у відповідній сфері/галузі гендерних розривів, гендерної дискримінації та причин їх виникнення.

Проведення досліджень з оцінки якості публічних послуг, що фінансуються за рахунок місцевого бюджету різними групами жінок та чоловіків.

Створення робочої групи для координації діяльності учасників бюджетного процесу під час складання прогнозу місцевого бюджету, серед завдань якої має бути реалізація гендерної політики в громаді. Забезпечення гендерно збалансованого складу учасників робочої групи з питань формування прогнозу місцевого бюджету.

Проведення навчань для членів/-кинь робочих груп з розробки прогнозу місцевого бюджету з питань застосування гендерно орієнтованого підходу в бюджетному процесі.

	Оновлення статистичних даних розподілених за статтю, віком, місцем проживання та іншими ознаками. Створення/ оновлення гендерних профілів/ паспортів. Включення до Інструкції з формування пропозицій до прогнозу місцевого бюджету необхідності застосування гендерних аспектів.
До 15 липня	
Місцевою радою встановлюються ставки місцевих податків та зборів на плановий період. Встановлення ставок місцевих податків на плановий період в Україні регламентується Податковим кодексом України (ПКУ).	За можливості провести гендерний аналіз доходів місцевих бюджетів, враховуючи соціально-економічні особливості відповідної територіальної громади (вплив місцевих податків та зборів на підприємницьку діяльність жінок та чоловіків; стимулювання підприємницької діяльності жінок тощо).
До 15 серпня	
Місцеві фінансові органи подають до місцевих державних адміністрацій, виконавчих органів відповідних місцевих рад прогнози місцевих бюджетів.	Консультації з громадськістю, зокрема жіночими феміністичними громадськими організаціями. В процесі залучення громадськості на місцевому рівні важливо застосовувати різноманітні канали інформування, інклюзивність та безбар'єрність просторів, в яких проводяться зустрічі.

До 1 вересня

Місцеві державні адміністрації, виконавчі органи відповідних місцевих рад розглядають та схвалюють прогнози відповідних місцевих бюджетів і у п'ятиденний строк подають їх разом із фінансово-економічним обґрунтуванням до Верховної Ради Автономної Республіки Крим, відповідних місцевих рад для розгляду.

З дня схвалення прогнозу місцевого бюджету втрачає чинність прогноз місцевого бюджету, схвалений у попередньому бюджетному періоді.

Прогноз доходів і витрат бюджету на наступний рік та порівняння прогнозних показників з аналогічними показниками за попередній рік має включати результати гендерного аналізу.

Рекомендується наводити інформацію щодо нормативно-правових актів, показників соціально-економічного розвитку та державних соціальних стандартів, у тому числі тих, що містять інформацію про гендерну рівність.

2. Складання проєкту місцевого бюджету

Ця стадія включає здійснення розрахунків доходів, видатків і кредитування бюджету на плановий рік, підготовку проєкту рішення місцевої ради про місцевий бюджет.

На цьому етапі важливо врахувати результати проведення гендерного бюджетного аналізу бюджетних програм та виявлені гендерні розриви (розрив у будь-якій сфері між жінками та чоловіками з огляду на рівень їх участі, доступу, прав, оплати праці, фінансової компенсації за виконану роботу чи благ).

**Алгоритм дій в межах
бюджетного процесу**
**Врахування гендерного
підходу**
Серпень

Отримання листа від Міністерства фінансів з особливостями складання проєктів місцевих бюджетів.

Дотримуватись рекомендацій Міністерства фінансів (Листа про особливості складання проєкту місцевого бюджету на відповідний рік) щодо врахування гендерно орієнтованого підходу під час визначення обсягу та якості усіх публічних послуг, які будуть фінансуватися в межах бюджетних програм.

До 1 вересня

Рекомендовано прийняття рішення про заходи щодо підготовки проєкту бюджету (створення робочої групи; визначення термінів подання матеріалів тощо).

Голова територіальної громади видає Розпорядження про заходи щодо забезпечення складання проєкту місцевого бюджету.

До цього розпорядження додається План заходів з підготовки проєкту бюджету (заходи, відповідальні, терміни).

Забезпечення гендерно збалансованого складу учасників робочої групи з питань формування проєкту рішення ради про місцевий бюджет.

Жовтень (орієнтовно)

Розробка та затвердження Інструкції з підготовки бюджетних запитів до проекту місцевого бюджету.

Інструкції з підготовки бюджетних запитів містять вимоги, що головні розпорядники коштів забезпечують включення гендерних аспектів.

Під час врахування гендерних аспектів у бюджетних запитах головні розпорядники мають керуватися нормативно-правовими актами та іншими документами, що містять інформацію про гендерну рівність, та розглядати включення гендерних аспектів до характеристик бюджетних програм шляхом визначення завдань бюджетної програми і відповідних результативних показників.

Важливо врахувати результати і рекомендації гендерного аналізу бюджетних програм (якщо проводиться гендерний аналіз).

Здійснення розрахунків показників дохідної частини бюджету в розрізі відповідних джерел доходів та обсягів видаткової частини в розрізі головних розпорядників бюджетних коштів.

Достатня доказова база та виявлені гендерним аналізом переваги, проблеми, гендерні розриви в конкретній галузі, політиці, бюджетній програмі та напрацьовані рекомендації/пропозиції щодо вирішення цих проблем допомагає усунути гендерні розриви, гендерну дискримінацію та негативні тенденції під час здійснення розрахунків.

Місцеві фінансові органи оприлюднюють та доводять до головних розпорядників бюджетних коштів Інструкції з підготовки бюджетних запитів до проекту бюджету та розрахункових граничних обсягів видатків бюджету.

Проведення навчання з гендерно орієнтованого підходу у бюджетному процесі для головних розпорядників, розпорядників бюджетних коштів нижчого рівня та одержувачів бюджетних коштів.

Листопад (орієнтовно)

Головні розпорядники бюджетних коштів розробляють бюджетні запити для подання місцевим фінансовим органам у терміни та порядку, які встановлені цими органами.

Слід звернути особливу увагу на те, що під час організації цього процесу, необхідно забезпечити тісний взаємозв'язок між структурним підрозділом та робочою групою.

Головні розпорядники мають врахувати результати гендерного аналізу бюджетних програм за попередній період та інтегрувати гендерні аспекти на рівні мети, завдань, показників запиту.

При визначенні пріоритетних напрямів використання бюджетних коштів, яке відбувається на цьому етапі, необхідно враховувати потреби різних груп жінок і чоловіків.

Забезпечити участь різних груп жінок та чоловіків у плануванні та розподілі коштів місцевого бюджету шляхом внесення відповідних пропозицій.

Визначити форми та порядок внесення пропозицій жителями щодо коштів місцевого бюджету з урахуванням принципів рівності та інклюзивності.

Пропозиції жителів щодо планування та розподілу коштів місцевого бюджету беруться до уваги відповідною радою.

Місцевий фінансовий орган аналізує бюджетні запити до проекту місцевого бюджету, подані головними розпорядниками бюджетних коштів.

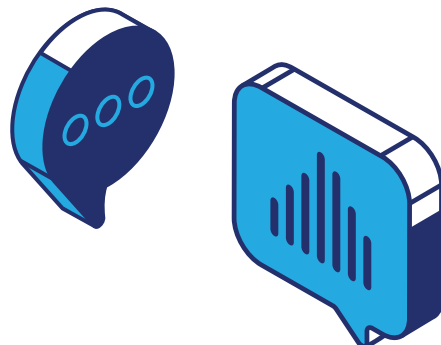
Під час аналізу отриманих від головних розпорядників бюджетних запитів щодо відповідності граничним показникам, а також Інструкції з підготовки бюджетних запитів до проекту бюджету, зокрема щодо врахування в бюджетних запитах гендерних аспектів на рівні формулювання мети, завдань, напрямів та результативних показників.

Розгляд та обговорення пропозицій головних розпорядників бюджетних коштів до проекту бюджету.	Проводити оцінку пропозицій на врахування гендерних аспектів: ■ на які потреби яких цільових груп направлені пропозиції; ■ чи спрямовані пропозиції на зменшення виявлених гендерних розривів, розривів у доступі до послуг; ■ які цілі та результати у сфері гендерної рівності, очікують головні розпорядники досягти за допомогою бюджетного фінансування.
Проведення погоджувальних нарад з головними розпорядниками бюджетних коштів щодо відповідності бюджетних запитів вимогам бюджетного законодавства та включення їх до пропозицій проекту бюджету.	Місцевий фінансовий орган відзначає врахування оцінки якості публічних послуг при затвердженні бюджетних запитів (відповідність послуг потребам різних груп жінок та чоловіків).
Місцевий фінансовий орган на основі зведених бюджетних запитів головних розпорядників формує проект бюджету.	У проекті бюджету виділити гендерно чутливі програми. Визначити % бюджету, який планується на гендерно чутливі заходи. Включити до пояснювальної записки інформацію про врахування гендерно орієнтованого підходу до бюджетного процесу та результати гендерного аналізу.

Не пізніше як за 10 робочих днів до дати розгляду з метою прийняття – орган виконавчої влади / орган місцевого самоврядування оприлюднюють проект рішення про місцевий бюджет.	Оприлюднення проекту рішення про місцевий бюджет має відбуватись відкрито, доступно, прозоро (з урахуванням інформаційної безбарерності та інклюзії, до прикладу, як інфографіка).
Проведення громадських слухань проекту місцевого бюджету.	Проведення громадських слухань та застосування додаткових заходів для заохочення активної участі різних груп жінок та чоловіків. Забезпечення доступу громадськості до відповідних інформаційно-довідкових матеріалів про проект місцевого бюджету, зокрема у доступній формі (наприклад, використання візуалізації).
Місцеві державні адміністрації / виконавчі органи відповідної місцевої ради схвалюють проект рішення про місцевий бюджет.	У пояснювальній записці до проекту рішення про місцевий бюджет зазначити спрямованість використання бюджетних коштів на забезпечення рівних прав і можливостей жінок і чоловіків.

3. Розгляд проекту та прийняття рішення про місцевий бюджет

Ця стадія включає розгляд проекту місцевого бюджету постійними комісіями місцевої ради та прийняття рішення про місцевий бюджет на пленарному засіданні місцевої ради.

**Алгоритм дій в межах
бюджетного процесу**
**Врахування гендерного
підходу**
До 25 грудня

Розгляд проєкту рішення про місцевий бюджет та його затвердження здійснюється за процедурою, визначеною регламентом ради, який затверджується рішенням сесії місцевої ради.

Місцеві ради затверджують місцеві бюджети.

На цій стадії важливо аналізувати, хто приймає рішення щодо визначення пріоритетних напрямів використання бюджетних коштів для надання публічних послуг з урахуванням потреб різних груп жінок і чоловіків.

Наступного дня після підписання головою ради рішення про місцевий бюджет виконавчий орган ради громади (фінансовий орган) надсилає його ОДА для перевірки і надання висновку.

Під час проведення перевірки та надання висновку важливо врахувати відповідність законодавству щодо забезпечення рівних прав та можливостей жінок та чоловіків і захисту інтересів вразливих груп населення.

Не пізніше ніж через десять днів з дня прийняття бюджету – МДА / органи місцевого самоврядування оприлюднюють рішення про місцевий бюджет у газетах, визначених відповідними місцевими радами.

Варто забезпечити доступність рішення про місцевий бюджет для різних груп жінок та чоловіків.

Розробити візуалізацію / інфографіку для спрощення інформації про доходи та видатки місцевого бюджету, їх відповідність пропозиціям, отриманих від громадськості на попередніх стадіях формування бюджету.

У місячний термін з дня прийняття рішення про відповідний місцевий бюджет – керівник місцевого фінансового органу затверджує розпис місцевого бюджету.

На цій стадії важливо аналізувати, хто приймає рішення щодо визначення пріоритетних напрямів використання бюджетних коштів для надання публічних послуг з урахуванням потреб різних груп жінок і чоловіків.

Головні розпорядники коштів на підставі рішення ради про місцевий бюджет розробляють проекти паспортів бюджетних програм окремо за кожною бюджетною програмою та подають їх на затвердження місцевому фінансовому органу. Термін подання на затвердження паспортів бюджетних програм – 30 днів після набрання чинності рішення про місцевий бюджет.

Рекомендовано головним розпорядникам бюджетних коштів при формуванні паспортів бюджетних програм включити гендерні аспекти до різних характеристик бюджетних програм, зокрема шляхом визначення завдань бюджетної програми і відповідних результативних показників продукту та якості.

4. Виконання бюджету, включаючи внесення змін до рішення про місцевий бюджет

Ця стадія включає процедури виконання бюджету за доходами, видатками, кредитуванням, і внесенням змін до бюджету.

Алгоритм дій в межах бюджетного процесу

Врахування гендерного підходу

Січень–грудень

Бюджет виконується за розписом, затвердженим керівником місцевого фінансового органу.

Відповідні місцеві ради (на підставі офіційного висновку місцевого фінансового органу) вносять зміни до рішення про місцевий бюджет (у разі потреби).

Під час виконання бюджету важливо відслідковувати прогрес фінансування гендерно чутливих заходів та/або діяльності, що сприяє досягненню гендерної рівності, забезпеченню доступності публічних послуг для різних груп жінок та чоловіків, створенню безпечних умов проживання в громаді тощо.

5. Підготовка та розгляд звіту про виконання бюджету і прийняття рішення щодо нього

Ця стадія включає підготовку та подання звітів до місцевої ради, їх розгляд в раді та прийняття відповідного рішення щодо річного звіту.

Саме на цій стадії варто здійснити гендерний аналіз бюджетних програм, а результати гендерного аналізу - врахувати під час підготовки прогнозу місцевого бюджету та складання проекту місцевого бюджету на наступний бюджетний рік.

Алгоритм дій в межах бюджетного процесу

Врахування гендерного підходу

Січень–лютий

Організація та проведення роботи з підготовки пояснювальної записки до річного звіту про виконання місцевого бюджету та звіту по мережі, шта-тах і контингентах.

У пояснювальній записці до звіту варто зазначити відсоток коштів, які спрямовані на забезпечення рівних прав і можливостей жінок і чоловіків, а також результати проведеного гендерного аналізу бюджетних програм.

Рекомендується створити робочу групу, до якої увійдуть фахівці фінансового органу, підрозділу, відповідального за відповідну сферу (освіту, культуру, соціальний захист, благоустрій, ветеранську політику тощо) та інших відповідальних структур. До процесу можуть залучатися міжнародні та національні експерти/-ки з гендерних питань, гендерні радники/-ці, громадські об'єднання та інші зацікавлені сторони.

Провести дослідження щодо зміни становища різних груп жінок та чоловіків, завдяки коштам, витраченим з місцевого бюджету (зменшення гендерного розриву в оплаті праці, покращення доступу дівчат та хлопців з сільської місцевості до позашкільної освіти в громаді тощо) за відповідний рік.

Надання місцевому фінансовому органу звітів про виконання паспортів бюджетних програм.	Звіт про виконання паспортів бюджетних програм має містити інформацію щодо досягнення мети бюджетної програми з урахуванням гендерних аспектів, гендерно чутливих показників тощо.
Надання місцевому фінансовому органу узагальнених результатів аналізу оцінки ефективності бюджетних програм протягом 30 днів після складання звіту про виконання паспорта бюджетної програми.	Оцінка ефективності бюджетних програм має містити інформацію щодо зміни доступу до публічних послуг для різних груп жінок та чоловіків, покращення безпекової ситуації, підвищення інклюзивності публічних просторів тощо. Для оцінки покращення якості та ефективності надання публічних послуг необхідно здійснити дослідження потреб та інтересів отримувачів/користувачів публічних послуг, в тому числі запровадження відповідних опитувань (анкетування).
У двомісячний строк після завершення відповідного бюджетного періоду місцева державна адміністрація / виконавчий орган місцевої ради подають до відповідної місцевої ради річний звіт про виконання місцевого бюджету.	У пояснювальній записці до звіту вказувати % коштів, який був направлений забезпечення рівних прав і можливостей жінок і чоловіків.
Після перевірки звіту комісією з питань бюджету відповідної місцевої ради – відповідні місцеві ради затверджують річний звіт про виконання бюджету або приймають інше рішення з цього приводу.	

Березень

Не пізніше 1 березня року, що настає за звітним роком – місцева державна адміністрація / органи місцевого самоврядування публікують інформацію про виконання місцевих бюджетів (крім бюджетів сіл і селищ) у газетах, визначених відповідними місцевими радами.

Подання звіту у доступній формі для мешканців і мешканок громади, використовуючи візуалізацію.

Широка поінформованість щодо виконання місцевих бюджетів призведе до підвищення бюджетної та фінансової грамотності населення і можливості для залучення громадськості до участі в бюджетно-му процесі.

До 15 березня

Головні розпорядники коштів місцевих бюджетів публічно представляють інформацію про виконання бюджетних програм.

Важливо наголосити на досягненні, в тому числі, цілей державної політики в сфері забезпечення рівних прав та можливостей жінок та чоловіків.

Інформація оприлюднюється шляхом розміщення на своїх офіційних сайтах та інших ресурсах з урахуванням інформаційної безбар'єрності.

До 20 березня

Місцева державна адміністрація / органи місцевого самоврядування публічно представляють інформацію про виконання місцевих бюджетів (крім бюджетів сіл і селищ) відповідно до показників, бюджетні призначення щодо яких затверджені рішенням про місцевий бюджет у порядку, визначеному відповідною місцевою радою.

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ

- 01 Бюджетний кодекс України № 2456-VI від 08.07.2010 URL: <http://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2456-17>
- 02 Впроваджуємо гендерно орієнтований підхід в бюджетних програмах галузі «Освіта» територіальних громад : Порадник для голів, управлінців, фахівців фінансово-економічних та бухгалтерських служб галузі «Освіта» територіальних громад / Жабенко Л., Балабуст Н., Мужевський А. та інші / за заг. ред. Полторак В. – Київ : Швейцарсько-український проєкт DECIDE – «Децентралізація для розвитку демократичної освіти», 2024. – 27 с. URL: https://decide.in.ua/wp-content/uploads/2025/03/poradnyk_vprovadzhuyemo-genderno-oriyentovanyi-pidhid-v-byudzhetnyh-programah-galuzi-osvita-tg.pdf
- 03 Глосарій і тезаурус Європейського інституту з ґендерної рівності / Ред. кол. М. Бабак, О. Давліканова, М. Дмитрієва, М. Козир, Л. Компанцева, К. Левченко, М. Скорик, О. Суслова; оновл. вид. – К.: «Вістка», 2021. – 170 с. <https://library.fes.de/pdf-files/bueros/ukraine/17580-20210419.pdf>
- 04 Гончар Ю., Іваніна Т. Гендерний моніторинг місцевих програм і бюджетів: крок за кроком. URL: <https://genderburo.info/wp-content/uploads/2024/05/doc1668069811.pdf>
- 05 Ґендерно орієнтоване бюджетування для розвитку громад:навчальний онлайн курс. URL: <https://edata.gov.ua/courses/budget-process/local-budget-gender.html>
- 06 Ґендерно орієнтоване бюджетування: навчальний онлайн курс. URL: <https://prometheus.org.ua/prometheus-free/gender-budgeting-communities/>
- 07 Ґендерно-орієнтоване бюджетування в Україні: теорія і практика: Метод. посіб. - К.: ФОП Клименко, 2016. – 92 с. URL: <https://library.fes.de/pdf-files/bueros/ukraine/12562.pdf>
- 08 Ґендерно-орієнтоване бюджетування: аналіз програм, які фінансуються з бюджету, з позиції ґендерної рівності Посібник для працівників органів виконавчої влади та місцевого самоврядування. URL: <https://genderburo.info/wp-content/uploads/2021/02/genderresponsivebudgeting2015ukr.pdf>
- 09 Застосування ґендерно орієнтованого підходу в бюджетному процесі : навч. посіб. / М. Колодій, О. Кисельова, Н. Рябушенко, О. Цюпа. – Київ: Віваріо, 2020. – 132 с. URL: <https://genderburo.info/wp-content/uploads/2021/02/d097d0b0d181d182d0bed181d183d0b2d0b0d0bdd0bdd18f-d291d0b5d0bdd0b4d0b5d180d0bdd0be-d0bed180d196d194d0bdd182d0bed0b2d0b0d0bdd0bed0b3d0be-d0bfd196d0b4d185d0bed0b4d183-d0b2-d0b1d18ed0b4d0b6d.pdf>
- 10 Іваніна Т., Кисельова О. Запровадження гендерно орієнтованого бюджетування в об'єднаних територіальних громадах України: підхід та досвід Національного Демократичного Інституту. URL: <https://decentralization.ua/uploads/library/file/536/GRB-handbook.pdf>
- 11 Маркович Г., Поздеева К., Демиденко Л., Наконечна Ю., Бартек О. Ефективне бюджетування і бюджетний процес в органах місцевого бюджетування. Проєкт USAID «ГО-ВЕРЛА». URL: https://ciat.net.ua/media/cms_page_media/151/%D0%9F%D0%BE%D1%81%D1%96%D0%B1%D0%BD%D0%B8%D0%BA%20%D0%91%D1%8E%D0%B4%D0%B6%D0%B5%D1%82%D0%BD%D0%B8%D0%B8CC%86%20%D0%BF%D1%80%D0%BE%D1-%86%D0%B5%D1%81%20%D0%B2%20%D0%9E%D0%9C%D0%A1.pdf

- 12 Методичні рекомендації щодо формування бюджетних програм головними розпорядниками коштів державного бюджету: наказ Міністерства фінансів України від 25.08.2023 р. № 465. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/rada/show/v0465201-23#Text>
- 13 Оцінювання гендерно орієнтованого управління державними фінансами за програмою ДВФП, 2021 р. URL: https://www.pefa.org/sites/pefa/files/2021-07/UA-Feb21-GRPFM-Public%20with%20PEFA%20Check_UKR.pdf
- 14 Порадник щодо застосування ґендерно орієнтованого підходу в окремих галузях / Т. Іваніна, О. Кисельова, М. Колодій та ін. – Київ : Віваріо, 2020. – 48 с. URL: <https://genderburo.info/wp-content/uploads/2021/02/d09fd09ed0a0d090d094d09dd098d09a-d0a9d09ed094d09e-d097d090d0a1d0a2d09ed0a1d0a3d092d090d09dd09dd0af-d290d095d09dd094d095d0a0d09dd09e-d09ed0a0d086d084d09dd0a2d09ed092d090d09dd09ed093d09e-d.pdf>
- 15 Про внесення змін до деяких законів України щодо народовладдя на рівні місцевого самоврядування: Закон України від 9 травня 2024 року №3703-IX. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/3703-20#Text>
- 16 Про забезпечення рівних прав та можливостей жінок та чоловіків: Закон України від 8 вересня 2005 року № 2866-IV. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2866-15#Text>
- 17 Про затвердження Методичних рекомендацій з реалізації гендерного підходу та підходу, що базується на дотриманні прав людини, на рівні територіальних громад: наказ Міністерства соціальної політики України від 27.12.2022 № 359. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/rada/show/v0359739-22#Text>
- 18 Про затвердження Методичних рекомендацій щодо впровадження та застосування гендерно орієнтованого підходу в бюджетному процесі: наказ Міністерства фінансів України від 02.01.2019 р. №1. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/rada/show/v0001201-19#Text>
- 19 Про особливості складання проєктів місцевих бюджетів: лист Міністерства фінансів України № 05110-08-6/25333 від 30.08.2024. URL: https://rada.info/upload/users_files/04415867/66f92c90d80e3c5ee60cded907de468f.pdf
- 20 Про схвалення Стратегії реформування системи управління державними фінансами на 2022–2025 роки та плану заходів з її реалізації: розпорядження Кабінету Міністрів України від 29 грудня 2021 р. №1805-р. URL: <https://www.kmu.gov.ua/npas/proshvalennya-strategiyi-reformuvannya-sistemi-upravlinnya-derzhavnimi-finansami-na-20222025-roki-ta-planu-zahodiv-z-yiyi-realizaciyi-i291221-1805>
- 21 Стрельник О., Іваніна Т. Гендерно орієнтоване бюджетування на місцевому рівні: від інтеграції принципів гендерної рівності в бюджетний процес до гендерно чутливих політик. URL: <https://genderburo.info/wp-content/uploads/2021/02/gender-responsive-budgeting-on-a-local-level-ukraine.pdf>

